

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Правен факултет
Штип, Република Македонија

ПЕТТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2018

Печати / Print 2-ри Август-Штип / 2- ri Avgust- Shtip

Уредници: Марија Амповска, Кристина Мишева, Елена Максимова

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.42(100)(062)

INTERNATIONAL scientific conference Social change in the global worl (5
; 2018 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет : зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција = Social change in the global world : proceedings / Fifth international scientific conference = Социальные изменения в глобальном мире : сборник материалов / Пятый международная научная конференция. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев"

-
Штип, Правен факултет ; Shtip : Goce Delcev University, Faculty of law, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/scgw>. - Текст во PDF формат, содржи 1047 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.08.2018. - Трудови на повеќе јазици. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-548-9

а) Општествени промени - Свет - Собири
COBISS.MK-ID 108125706

*All manuscripts were refereed through a double – blind peer - review process.

*No responsibility can be accepted by the publisher or compilers for the accuracy of the information presented. The expressed opinions are of the authors and does not necessarily coincide with the views of the Program Committee and the Organizational Committee of the conference.

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law
Shtip, Republic of Macedonia

FIFTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

SOCIAL CHANGES IN THE GLOBAL WORLD

PROCEEDINGS

Shtip, 2018

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет
Штип, Республика Македония

ПЯТЫЙ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2018

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia,
kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip,
Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
Elena Maksimova, LL.M, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip,
Macedonia, elena.ivanova@ugd.edu.mk
Strashko Stojanovski, PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip,
Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

**Програмски комитет / Program Committee /
Программный комитет конференции**

Agim Nuhiu PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia,
agim.nuhiu@unite.edu.mk
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana,
Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology,
University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political
Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia,
borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad,
Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian
National Research Council (ISGI - CNR), Italy,
gemma.andreone@gmail.com
Ice Ilijevski, PhD, Faculty of security – Skopje, University St. Kliment Ohridski –
Bitola, ilijevski@fb.uklo.edu.mk
Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia,
igor.kambovski@ugd.edu.mk
Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb,
Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University "Goce Delcev"- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jovan Zafiroski, PhD, Faculty of Law, St Cyril and Methodius University in Skopje, j.zafiroski@pf.ukim.edu.mk

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitable@ugd.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Migena Leskoviku Prof. Dr, University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, dr.naserademi@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Nikolai Baranov PhD, Baltic state technical university Voenmeh, At. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia, nicbar@mail.ru

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Novak Krstić, PhD, Faculty of Law, University of Niš, novak@praf.ni.ac.rs

Olga Kosevaliska PhD, University "Goce Delcev"- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Ruzica Simic Banovic, PhD, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human Research Department of "G. Baritui" History Institute, Romania, silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research, University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia, bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, American University of Ras Al Khaimah, Ras Al Khaimah, UAE, suzana.zdravkovska@aurak.ac.ae

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia, tamara.perisin@pravo.hr

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Zeynep Ece Unsal, PhD, Istanbul Gelisim University, Faculty of Economics
Administrative and Social Sciences - Department of Political Science and
International Relations, zeunsal@gelisim.edu.tr

НАМЕСТО ПРЕДГОВОР

ВОВЕДНО ОБРАЌАЊЕ НА ПРОФ. Д-Р ГАЛЕ ГАЛЕВ НА ТЕМА: „ЗОШТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И Е ПОТРЕБЕН ГРАЃАНСКИ ЗАКОНИК“

МОТО

„Ќе ме обвинуваат утре, за апсулотизам, цезаро-папизам, автократија, догматска исклучивост. Ќе прашуваат дали во системот што го изградив со сеење низ сито и решето на класичните списи на (Рим) го означив ли на тој начин крајот на една или токму со тоа отворив друга епоха? Тоа е прашање на политичките идеи, а нив ги има колку што сакаш и тие често предизвикуваат безаконие. Corpus iuris civilis место тоа ќе произведе правда, а права е и самото мое име: Iustinianus. Јас немам друг избор за тоа ако треба подведете ме утре на интерпелација и обвинете ме за се што сторив, а другите пред мене не сторија.“

Јустинијан
- Извадок од монодрамскиот спев на „Јустинијан Први“
на современиот македонски писател и драматург Јордан
Плевнеш

***

„Мојата вистинска слава не е во тоа што сум добил 40 битки. Ватерло ќе го избрише сеќавањето на толкуте победи. Она што не може ништо да го избрише, што вечно ќе живее, тоа е мојот: Code civil“

Наполеон
Токму така, поминаа повеќе од 200 години од неговото
донесување (1804 г.), а тој се уште е во сила.

***

„Ценоста на човекот не е во тоа колку живеел, туку колку и
што сторил“

Народна мудрост

ЗОШТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И Е ПОТРЕБЕН ГРАЃАНСКИ ЗАКОНИК

Одговорот на овде поставеното прашање: *Зошто на Република Македонија и е потребно донесување на Граѓански Законик?* е даден во Проектот за изработка на Граѓански Законик на Република Македонија од 2009 година, кој Владата на Република Македонија го рзгледа и усвои на својата редовна седница одржана на 28.12.2010, кога ја донесе и Одлуката за формирање на Комисија за изготвување на Граѓански Законик на Република Македонија. Но, за потребите на денашната петта по ред Меѓународна научна конференција, насловена: **„Општествените промени во глобалниот свет“**, организирана од Правен факултет, при Универзитетот Гоце Делчев,, – Штип, сметам дека би било од полза да наведем, макар, дел од аргументите изложени во цитираниот Проект, кои одадат во прилог на тоа Република Македонија, да донесе свој *Граѓански кодекс*.

Во редот на овие аргументи, не би требало да биде спорно, дека свое место имат и овие:

1. Македонија како дел од кругот на континенталниот европски простор, не е спорно, дека културолошки му припаѓа токму на овој простор. Оттука, ако на тој простор од древнина до денешен ден правото оставило и остава длабоки траги, кои, би рекол, имаат планетарна вредност и влијание врз вкупниот негов развој, тогаш, повеќе од обврска треба да биде, следејќи го примерот на, скоро, најголемиот број на европски земји, Република Македонија, како и тие, да вложи напор и знаење и да го кодифицира своето граѓанско право во форма на единствен Граѓански законик.

2. Во контекст на изложеното по горе заслужува нагласка и фактот дека, уште, пред Христа (168 година) римското право било применувано на овие македонски простори, но и повеќе векови по Христа, прво како римско, а потоа како византиско право. Последново, посебно се однесува на *Јустинијановата кодификација* (донесена во периодот 528–534), насловена како: *Corpus iuris civilis*. Ова не можело да остане без свое влијание и во т.н. ран и развиен феудализам. Познато е дека Македонија во овој релативно долг период повеќекратно ги менувала своите господари: Византија, Бугарија и Србија. Во рамките на нивното политичко владеење, кога станува збор за правото, заслужува да се нагласи дека, покрај чисто византиското право, (*Еклогата* од 726 година, *Земјоделскиот закон*, (од крајот на 7 и почетокот на 8 век, *Синтагмата* и други прописи, најчесто измешани со граѓанскоправни и јавноправни елементи., отпочнал и процесот на подготвување и донесување на словенски верзии на овие правни акти. Во средновековна Србија, кога и Македонија е дел од неа, сите овие правни акти, во вид на компилација, го сочинувале *Законот на Константин Јустинијан*. Овој закон, подоцна бил придодаден кон *Душановиот Законик*, инаку, донесен на македонско тло, во

*Скопје (1349) и дополнет, исто така, на ова тло, во градот Серес (1354), денешна Грција. При оваа кратка ретроспектива заслужува да се одбележи и фактот дека и првиот оригинален словенски закон, насловен како: *Закон судним људем (Закон за судење на луѓето)*, постои тврдење во историјата на правото дека бил подготвен, токму, во Македонија и тоа во времето на *Брегалничката мисија на солунските браќа Кирил и Методиј (845–855)*, подоцна, општо прифатени како сесловенски просветители, а денешно време прогласени од неговата светос напата Јован-Павле Втори и како граѓани на Европа. Тоа е таа традиција, која, поттикнува, но исто времено и обврзува, денешната генерација на самостојна и суверана Македонија, исто така, да го даде својот придонес во изградбата на нејзиниот правен систем и поредок, а во тој контекст и во изградбата на македонското граѓанско право, како еден од главните столбови на овој систем и поредок.*

3. Обврска повеќе да се пристапи кон кодифицирање на нашето граѓанско право, гледано од аспект на денешните потреби, а посебно од аспект на глобалните процеси, во кои влегува и процесот на нашето престојно интегрирање во Европската Унија, е таа што овие потреби и процеси бараат изградба на модерен правен систем и поредок, кој би бил сообразен, а со тоа и компатибилен, (од начелно до содржинско ниво), со оној на Европската Унија и на земјите членки на Унијата, но, во контекст на нејзиниот регионален пристап, секако, пред тоа, сообразен и компатибилен, уште, и со оној на земјите кандидати за членки на оваа Унија.

4. И, без да би постоела предходна потреба, повеќе од потребна е определбата да се заокружи процесот на внатрешна хармонизација на самото наше право. Тоа дотолку повеќе што во него се уште се препознатливи рецидиви од поранешното југословенско право, кое согласно Уставниот закон за спроведување на Уставот од 1991 годи беше прифатено да се применува како републичко. Тоа едно, и второ, по осамостојувањето на Република Македонија (1991), прифаќајќи, во основа, парцијален пристап во градњето на правниот систем, без претходно општите (системски) прашања да бидат уредени на некое начелно (општо) ниво, денес сме сведоци на мноштво на парцијални закони во кои општото и посебното често се испомешани, што, секако, нивната применливост ја прават тешка и проблематична. Но, и не само тоа. Немањето на јасно дефиниран пристап во уредувањето на правниот систем доведе и до други бројни недоследности кои се провлекуваат во постојното наше законодавство. Во редот на овие, (недоследности), посебно, би ги спомнале: *лесното и многу често изменување и дополнување на законите; уредување со подзаконски акти на прашања кои материјално можат да бидат уредени исклучиво со закон (типичен пример на таков пропис беше, на пример, Уредбата за продажба на изграденото и неизграденото градежното земјиште); постоењето на контрадикторност на правни решенија од два или повеќе закони кои уредуваат исто или слично правно прашање* (пример, прашањето поврзано со формата на договорите и

последниците во случај на нејзино непочитување (*Закон за облигациони односи*, наспроти *Закон за вршење на нотарски работи*), или прашањето поврзано со застапувањето како правен институт (*Закон за облигациони односи*, *Закон за трговски друштва*, *Закон за процесна постапка*); Уредување на ист граѓанско-правен однос во повеќе закони без водење на доволно сметка на општата уреденост на тој однос (такв случај преставува, на пример, *Договорот за долгорочен закуп*, кој е уреден со *Законот за градежно земјиште*, *Законот за земјоделско земјиште*, *Законот за градење и др.*, наспроти *Законот за облигациони односи*, во кој е уреден општиот тип на договорот за закуп, чија модификација претставува, споменатиот договор за долгорочен закуп) и сл. Слична е состојбата и со Законот за градење, кој меѓудругото го уредува и прашањето на заедничката градба од повеќе субјекти (физички или прави) на одделен деловен или деловно стамбен објект, наспроти Законот за облигациони односи кој правно го уредува општиот тип на договорот за ортаклак (договорот за заедница).

5. Кодифицирањето на граѓанското право, од своја страна, не само што ќе помогне во изградувањето и стабилизирањето на граѓанско-правната материја, туку, тоа, од своја страна, како еден од носечките столбови на правниот систем и поредок во земјата, истовремено ќе има и свое позитивно влијание врз изградбата на останатите делови од овој систем и поредок. Ова во таа смисла што, добро правно уредената материја од доменот на граѓанското право, ќе придонесе и попречи одредени содржини некритички правно да бидат пренесувани и уредувани во други правни подрачја, иако според својата правна природа припаѓаат на цивилно-правната област и обратно содржини од тие подрачја да бидат инкорпорирани во последнава правната област. Со еден збор, добро селектирана, систематизирана и правно уредена материјата од доменот на цивичното право во Граѓанскиот законик, еднаш за секогаш, општото ќе го разграничи од посебното и, што е посебно значајно, на приватното од јавното. Во контекст на ова, не би било никакво претерување, ако речем, дека и до денешен ден јавното, како репрезент на јавниот интерес, со голема леснотија правно го узорпира местото кое, по природата на нештата, исклучиво и единствено, му припаѓа на приватниот интерес како репрезент на приватното. Ако нешто е посебно штетно, во услови на пазарно стопанство, за какво што се стремиме и залагаме, е токму и ваквата неретка испомешаност на теренот на овие, во основа инкопатибилни свери: јавната и приватната.

6. Со оглед на нивото на вградено знаење и искуство (домашно и компаративно, теоретско и практично), во Граѓанскиот кодекс, не треба да биде спорно дека, тој ќе придонесе во јакнење на правната сигурност, и тоа, не само во доменот на приватно-правната свера, која е алфа и омега во секоја пазарно ориентирана општествено-политичка заедница, туку, уште, и во останатите домени од општественото живеење.

7. Во секој случај, една од посебно значајните вредности на кодификацијата, сватена како завршен правен чин, покрај нејзината цивилизациска вредност

тесно поврзана со самиот суверинитет на земјата, е и таа што со нејзиното реализирање ќе се верифицира и потврди зрелоста и свесниот стремеж на институциите на системот во нашата земја, (посебно на: Владата, Парламентот и судството, како репрезенти на извршната, законодавната и судската власт), насочени во правец на јакнење на она што значи демократско општество и владеење на правото и правната држава. Последново посебно гледано преку оптиката на судските инстанции, кои најнепосредно и ќе се служат и го применуваат Граѓанскиот кодекс. Тие, имајќи го во раце овој, безпоговорно, исклучително вреден и значаен, Законик, не би било спорно дека, во неговата примена ќе се издигнат до нивото на древната, но исто толку, и сегашна парадигма: одењето во суд или подобро одењето кај судијата да се доживува како вистинско одење во пресрт на правдата.

***

На самиот крај од изложените аргументи и причини кои одат во прилог на прифатениот Проект за изработка на Граѓански законик на Република Македонија од Владата на Република Македонија останува да кажеме дека изработката на овој законик отпочна во 2011 година и се уште е во тек. За одбележување е дека од двата познати системи: Институционалниот и Пандектниот, Република Македонија се определи за Пандектниот. Според првиот, (Институционалниот), правната материја во основа се уредува во три целини (лица, ствари и стекнување и заштита на правата). Од познатите кодификации, според овој систем се подготвени Corpus iuris civilis (Јустинијановата кодификација) и во модерно време францускиот Code civil. Пандектниот систем, кој е помодерен, граѓанско правната материја ја уредува по сроднос (блискос) во повеќе одделни делови. Овој систем е многу повеќе застапен на европскиот правен простор (вклучувајќи ја овде дури и една Јапонија). Прва европска кодификација која е работена според овој систем е Германскиот граѓански законик, (BGB), од 1896 година. Во него правната материја е поделена во пет одделни делови односно книги. Книга прва (Општ дел), Книга втора и Книга трета се посветени на облигационите и стварноправните односи, Книга четврта се однесува на Семејноправните односи и Книга петта ги уредува наследноправните односи. По негов пример е кодифицирано швајцарското граѓанско право (1911-1912), а од поновите кодификации, уште и холандската (1992), која во себе вклучува 10 одделни книги, како и Граѓанскиот законик на Руската федерација(1994).

По примерот на овие кодификации се работи и на изработката на Граѓанскиот законик на Република Македонија. Во моментот од предвидените пет одделни книги: Книга прва: Општ дел, во кој влегуваат заедничките прашања за останатите четири книги, Книга втора:Стварноправни односи; Книга трета: Облигационоправни односи; Книга четврта: Наследноправни односи и Книга петта: Семејноправни односи, (со исклучок на Книга втора: Стварноправни односи), подготвени се работни верзии за сите останати книги

Ристо Илиоски
Доктор на правни науки
ristoi@yahoo.com.

УДК.347.4/.5(497.7)

Марија Амповска
Доктор на правни науки, доцент,
Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен факултет,
marija.ampovska@ugd.edu.mk

ВИДОВИ НА СТЕКНУВАЊЕ БЕЗ ОСНОВА

Апстракт

Иако според одредбите на нашиот Закон за облигационите односи стекнувањето без основа може да настане на било кој начин, сепак во практиката се јавуваат неколку најчести начини на стекнување без основа кои станале типични случаи на овој вид на облигационен однос. Идентификувањето и анализата на типичните случаи на стекнување без основа во македонското право и во правната теорија се наметна како природен следбеник на претходниот труд на авторите во рамки на кој се направи проучување на стекнувањето без основаа, почнувајќи од самата терминолошка поставеност, поимно определување, неговите дилеми, потребните услови за настанување, и дејството, односно содржината на облигацијата. Во овој труд акцентот ќе биде ставен токму на прашањето за случаите на стекнување без основа, поконкретно на исплата на недолгувано, исполнување на обврска чиј основа не се остварил, исполнување на обврска чиј основа подоцна отпаднал, употреба на ствари во туѓа корист, употреба на туѓи ствари во своја корист и стекнување без основа со дејство на трето лице или надворешен настан.

Клучни зборови: *стекнување без основа, збогатување, имот, облигационен однос, збогатено лице, осиромашено лице.*

Risto Ilioski, PhD in Law
ristoi@yahoo.com

Marija Ampovska
Assistant professor Faculty of Law University Goce Delchev Shtip
marija.ampovska@ugd.edu.mk

TYPES OF ACQUIRING WITHOUT GROUND

Abstract

Although according to the provisions of our Law on Obligations, the acquiring without ground can occur in any way, however in practice there are several most common ways of acquiring without ground that have become typical cases in this type of obligational relationships. The identification and analysis of the typical cases of acquiring without ground in the Macedonian law and in the legal theory have been imposed as a natural follower of the authors' previous work which contained the study of the acquiring without ground, through the terminology itself, the definition, its dilemmas, the necessary conditions for the occurrence, and the content of the obligation. In this paper, the emphasis will be placed precisely on the issue of cases of acquiring without ground, in particular the payment of non - existing obligation, fulfillment of an obligation whose basis was not realized, fulfillment of an obligation whose foundation was subsequently dropped, use of items in another's favor, enrichment due to a third party action or vis major.

Key words: *Acquiring, ground, enrichment, property, obligation, enriched person.*

Вовед

Кога во општествено правните односи меѓу физички и правни субјекти ќе дојде до премин на имотот на едно лице, вклучувајќи го тука и стекнувањето корист со извршено дејствие, на било кој начин во имотот на некое друго лице, а тоа преминување нема свој основ во некоја правна работа или во закон се создаваат општите претпоставки за настанување на посебен вид на облигационен однос, познат како стекнување без основа. Основната обврска која за должникот произлегува од овој вид на облигационен однос е да се врати тој дел од имотот, ако тоа е можно или да се надомести вредноста на

постигнатата корист од страна на стекнувачот без основа.¹ Иако одредбата на законот укажува дека до стекнување без основа може да дојде на било кој начин, сепак во практиката и во правната теорија се диференцирале неколку видови, односно типични случаи на стекнување без основа чиј приказ и продлабочена анализа ќе бидат предмет на овој труд. Во нашата правна теорија² се среќава една генерална поделба на стекнувањето без основаа на три основани видови: стекнување без основа со дејствие на осиромашениот, стекнување без основа поради дејствие на збогатениот и стекнување без основа поради дејствие на трет или надворешен настан. Ваква поделба среќаваме и во компаративната правна теорија, каде воедно се истакнува дека класификацијата на случаите на стекнување без основа се прави со оглед на причините за стекнувањето без основа, а секој од случаите на стекнување без основа има свои посебни претпоставки кои претставуваат конкретизација на општите претпоставки што ја прави потребата од класификација уште поизразена.³ Оваа поделба ќе биде појдовна основа за структурирањето на нашиот труд и следејќи ја истата ќе бидат анализирани овие три посебни видови на стекнување без основа. Сепак, самата природа на материјата бара понатамошно структурирање на основните видови преку одредени посебни ситуации или подвидови. Како посебни ситуации во кои може да дојде до стекнување без основа со дејствие на осиромашениот се сметаат: исплата на недогдувано, исплата во однос на основа што не се остварил и исплата на недогдувано во однос на основот кој престанал да постои. Понатаму, како посебни ситуации во кои доаѓа до стекнување без основа поради дејствие на збогатениот е случајот на употреба на туѓа ствар во своја корист и на крајот кај стекнувањето без основа поради дејствие на трет или надворешен настан се среќаваме со една посебна ситуација, случајот на мешање и спојување ствари на различни сопственици поради дејствие на трет или надворешен настан.⁴ Сите овие видови и посебни ситуации ќе бидат претставени преку призмата на нашата правна теорија, нашиот законодавец, како и компаративната правна теорија.

---

¹Член 199 од Закон за облигационите односи "Службен весник на Република Македонија" бр. 18/2001, 78/2001, 04/2002, 59/2002, 05/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 и 123/2013.

²Галев Гале, Дабовиќ Анастасовска Јадранка, *Облигационо право*, Скопје, 2008 стр.772-773.

³Радишиќ Јаков, *Облигационо право, општи део*, Београд, 2004, стр. 295.

⁴Галев Г., Дабовиќ Анастасовска Ј., *Облигационо право*, Скопје, 2008, стр. 775.

1. Стекнување без основа со дејствие на осиромашениот

Во правната литература се среќаваме со мислењето дека стекнувањето без основа најчесто настанува како резултат на дејствие на самиот осиромашен, а дејствието може да се состои во пренос на право на ствар, владение на ствари или во давање услуга.⁵ Се смета дека стекнување без основа постои и кога одредено лице ќе го пренесе само владението врз стварта, било да е тоа поради природата на правниот однос или поради тоа што и тој не е сопственик на истата, како и во случаите кога дејствието се состои во вршење одредени услуги, а договорот е прогласен за ништовен, бидејќи недостатокот на основаот не може ниту да ја спречи ниту да ја намали користа од услугата.⁶ Во рамки на стекнувањето без основа со дејствие на осиромашениот ќе разгледаме неколку посебни случаи. Се работи за исплата на недолгувано, исплата каде основаот не се остварил и исплата каде основот подоцна отпаднал.

1.1. Исплата на недолгуваното (*condictio indebiti*)

Исплата на недолгуваното се смета за една од најзначајните типични случаи на стекнување без основа.⁷ Се смета дека оној кој во заблуда или поради незнаење на друг ќе му даде одредена ствар или ќе стори нешто што не бил должен да го стори, може да бара од стекнувачот да се врати применото, односно да се даде одреден надомест за стореното. Притоа, во правната теорија се напоменува дека "давањето на ствари" треба да се сфати во најшироко значење, кое ја опфаќа и исплатата на паричен износ и преносот на одредени права.⁸ Но, стекнување без основа не настанува во секој случај, туку само при исполнетост на одредени претпоставки. Во правната литература се зборува за исполнетост на три услови: плаќањето да е направено *solvendi causa* (*solvendi causa* ја претставува намерата на едно лице кое врши исплата да исполни свој долг – *animo solvendi*, каде што под исплата се подразбира не само плаќање на паричен износ, туку и предавање на ствари или извршување на одредени дејствија), да е платен привиден долг, односно долг кој не постои било од причина што никогаш не постоел, или поради тоа што во времето на исплатата

---

⁵Радишић Ј., *Облигационо право, општи део*, Београд, 2004, стр. 295.

⁶*Ibid.*

⁷Jakšić Stevan, *Obligaciono pravo opšti dio*, Sarajevo, 1960, str. 367.

⁸*Ibid.*

престанал да постои поради претходна исплата, компензација и слично⁹ и третиот услов е осиромашениот да бил во заблуда.¹⁰

Од друга страна, во компаративната правна теорија се среќаваме и со класификација на четири елементи кои ги содржи овој посебен случај на стекнување без основа, а воглавно содржината и опфатот и на двете поделби е исти. Зборуваме за следниве елементи:¹¹

А) верување дека долгот постои, каде се вброени и случаите кога едно лице ќе исплати туѓ долг во заблуда, при погрешно уверување дека е должен да плати. Во врска со значењето на заблудата за постоењето на стекнување без основа, во споредбената судска практика се среќаваме со одлуката дека не постои стекнување без основа кога договорните страни утврдиле ориентациона цена за купопродажба на одредена ствар, а по извесно време продавачот му испорача на купувачот технолошки усовршена ствар по повисока цена, а купувачот ја платил разликата во цената, согласувајќи се со промената на цената, по подобрување на стварта. Од друга страна, во судската практика се смета дека стекнување без основа ќе постои ако купувачот, на денот на испораката на возилото ја платил разликата во цената, верувајќи во заблуда дека продавачот се придржувал до редоследот на испораката, ако докаже дека зголемувањето на цената не би настанало доколку продавачот се држел до редоследот на испораката.¹²

Б) постоење на сознанието кај осиромашениот дека не е должен да направи исплата, но сепак исплатата е направена, а правото на поврат на исполнувањето е задржано, или ако платил со цел да избегне принудно извршување или некоја друга принуда.¹³

В) исплата пред рок или пред исполнување на услов не претставува стекнување без основа бидејќи се смета дека тој платил постоечки долг.¹⁴

Г) извршување на некоја природна обврска или морална или општествена должност не претставува стекнување без основа. Така, не се смета за исплата на недолгувано ниту извршувањето на некоја природна или натурална

---

⁹Đurović Radomir, Dragišević Momir, *Obligaciono pravo sa poslovima prometa*, Savremena administracija, Beograd, 1980, str. 200.

¹⁰Види за овие три услови кај Галев Г., Дабовиќ Анастасовска Ј., *Облигационо право*, Скопје, 2008 исто и Радишић Ј., *Облигационо право, општи део*, Београд, 2004, стр. 296 и Bikić Abedin, *Obligaciono pravo, opći dio*, Sarajevo, 2007, стр. 251.

¹¹Антић Оливер, *Облигационо право*, Београд, 2009, стр. 534-535.

¹²Се работи за одлука на Врховен суд на Босна и Херцеговина, Рев. 333/88 од 16.06.1988, според Bikić A., *Obligaciono pravo, opći dio*, Sarajevo, 2007, стр. 252.

¹³Во член 200 од ЗОО е содржано истото решение според кое: "Тој што ќе изврши исплата знаејќи дека не е должен да плати, нема право да бара враќање, освен ако го задржал правото да бара враќање или ако платил за да ја избегне принудата."

¹⁴ Bikić A., *Obligaciono pravo, opći dio*, Sarajevo, 2007, стр. 252.

облигација или она што е дадено или направено на име на извршување на некоја морална или општествена должност.¹⁵ Во поглед на законодавните решенија во нашето право можеме да кажеме дека истото решение е содржано во член 202 од нашиот ЗОО според кој: *"Не може да се бара она што е дадено или сторено на име извршување на некоја природна обврска или некоја морална или општествена должност."*

1.2. Исплата каде основот не се остварил (condictio causa data, causa non secuta)

До стекнување без основа доаѓа во случај кога се исполнува одредено дејствие со оглед на основ кој се очекува да се оствари во иднина, но подоцна основот нема да се оствари.¹⁶ Притоа, во правната теорија се истакнува едно правило во споредбеното право според кое не може да се бара враќање доколку остварувањето на целта од почетокот било невозможно и ако лицето кое го извршило дејствието го знаело ова или ако тој го спречил остварувањето на целта, спротивно на начелото на совесност и чесност.¹⁷ Во овие случаи не може да се бара враќање на даденото, но во теоријата се среќаваме со мислењето дека може да се бара враќање на даденото ако: *"... исплатата е извршена во очекување дека и другата страна ќе ја изврши својата обврска, а тоа извршување стане невозможно поради дејство на виша сила. Со оглед на тоа дека кај товарните и двостранообврзувачките договори постојат два заемно условени основи, а еден не се остварил, купувачот има право на поврат на купопродажната цена со оглед на основот кој не се остварил"*.¹⁸

И во нашата правна теорија се среќаваме со мислењето дека во овој случај – кога исполнувачот го спречил настанувањето на основот тој нема

---

¹⁵Đurović R., Dragišević M., *Obligaciono pravo sa poslovima prometa*, Savremena administracija, Beograd, 1980, str. 200, исто и Bikić A., *Obligaciono pravo, opći dio*, Sarajevo, 2007, стр. 251 каде е прикажан случајот од судската практика според кој право на поврат на средства врз основаа на стекнување без основа нема сопругата која носела храна, средства за лична хигиена и слично на супругот додека бил на рехабилитација, бидејќи ваквите постапки имаат значење на морален чин.

¹⁶ Примери за вакво стекнување без основаа кои ги среќаваме во правната литература се следниве: една од страните на договорот почне со исполнување на договорените обврски, на пример однапред плати износ на име на закупнина, а договорот воопшто нема да се склучи, или кога некој ќе предаде меница за иден заем па заемот нема да се оствари, според Đurović R., Dragišević M., *Obligaciono pravo sa poslovima prometa*, Savremena administracija, Beograd, 1980, str. 201.

¹⁷Đurović R., Dragišević M., *Obligaciono pravo sa poslovima prometa*, Savremena administracija, Beograd, 1980, str. 201.

¹⁸ Milošević Ljubiša, *Obligaciono pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1982, стр. 208.

право на враќање, туку може да се примени правилото според кое се смета дека условот е остварен ако неговото остварување, спротивно на начелото на совесност и чесност, го спречи страната врз чиј товар е определен.¹⁹ Ова правило е содржано во членот 66 став 4 од нашиот ЗОО.²⁰

Овој вид на стекнување без основа има одредени сличности со исплата на недолгуван долг, бидејќи самиот случај е случај кога се исплаќа недолгувано, но со една суштинска разлика, а тоа е: лицето што исплаќа долг знае дека плаќа недолгувано, тој не се наоѓа во заблуда дека долгот постои, но неговата заблуда се однесува на околноста дека долгот подоцна ќе настане. Во правната теорија се смета дека овој вид на стекнување без основа настанува и во случај кога лицето кое исплаќа без основа не очекува помеѓу него и примателот на исплатата да настане облигационен однос, туку има само убедување дека примателот на исплатата ќе исплати ветена исплата на доброволна основа, а на крајот до такво исполнување нема да дојде.²¹ Во оваа група на случаи вообичаено се вбројува и случајот кога некој даде подарок на друг поради брак што даропримателот треба да го склучи, а до склучување на брак нема да дојде, иако постојат и спротивни размислувања според кои ова е случај на отпаѓање на основ, поради што договорот може да се отповика, па дури подоцна да се бара враќање на исплатеното.²²

Од друга страна, во правната литература се среќаваат и размислувања дека во овие случаи постои правен основ на кој е засновано сторувањето, давањето и слично, односно постои правна врска помеѓу двете лица. Тој правен основ, односно правната врска во овој случај е договорот за подарок, но тој однос постои само поради некој друг, очекуван правен основ, за кој постои верба дека ќе настане. Па така се вели дека *"... заснованиот правен однос постои условно, и тоа под раскинлив услов. Имено ако не дојде до очекуваниот правен однос, заснованиот правен однос ја губи својата смисла т.е. престанува да постои, а она што на основа на него е дадено или сторено претставува правно неосноваано осиромашување за лицето кое нешто дало или сторило..."*²³

---

¹⁹ Галев Г., Дабовиќ Анастасовска Ј., *Облигационо право*, Скопје, 2008, стр. 774.

²⁰ Според чл. 66 од став 4 на ЗОО: "Се смета дека условот е остварен ако неговото остварување, спротивно на начелото на совесност и чесност, го спречи страната врз чиј товар е определен, а се смета дека не е остварен ако неговото остварување, спротивно на начелото на совесност и чесност, го предизвикува страната во чија корист е определен."

²¹ Радишиќ Ј., *Облигационо право, општи део*, Београд, 2004, стр. 298.

²² Ibid, стр. 299.

²³ Đorđević Živomir, Stanković Vladan, *Obligaciono pravo opšti deo*, Beograd, 1980, стр. 450.

Во правната теорија се истакнува потребата кај овој вид на стекнување без основа да се прави разлика помеѓу основ на договор и основ на стекнување без основа, како два поими кои почнувајќи од римското право па сè до ден денес не се докрај разграничени во правната теорија и правната практика.²⁴ Тука пред сè теоретичарите ги наведуваат случаите на двостранообврзувачки договори во кои едната страна ја извршила својата обврска во очекување дека и другата страна ќе ја изврши својата обврска, пример поради пропаѓање на предметот на обврската кој е индивидуално определена ствар или поради одбивање на другата страна да ја изврши обврската. За овие случаи се истакнува дека или воопшто не претставуваат стекнување без основа или не спаѓаат во категоријата на збогатување со оглед на основ кој не се остварил.²⁵

1.3. Исплата каде основот подоцна отпаднал (*condictio ob causam finitam*)

Во правото се можни ситуации кога едно лице ќе направи одредено исполнување со оглед на основ кој постои, а подоцна истиот основ отпаднал или престанал да постои. Во овие случаи едно лице на друго лице ќе му даде ствар која бил обврзан да ја даде, но правото му дава можност да ја бара стварта (исполнувањето) назад доколку престанал правниот основ примателот на стварта и понатаму да ја држи. Како пример во правната литература се среќава плаќањето на закупнина за стан за 6 месеци однапред, по што доаѓа до договорно раскинување на договорот пред истек на овој период. Се смета дека осиромашениот во овој случај треба да докаже кое дејствие довело до ваква ситуација, кој е правниот основ за таквото дејствие и отпаѓањето на правниот основ по преземање на дејствието.²⁶ Се вели дека овој вид на стекнување без основа е многу сличен со стекнувањето без основа до кое доаѓа поради ненастапување на успех (*condictio causa data causa non secuta*) каде претпоставки се едната страна да ѝ дала нешто на другата страна со намера да постигне некој успех, односно во редовни случаи тоа е другата страна да ја исполни својата обврска, како и претпоставката дека тој успех изостанал и другата страна не ја исполнила својата обврска.²⁷

Овој вид на стекнување без основа најчесто настанува кога едната страна ќе изврши обврска од договор кој подоцна ќе се поништи, договорно или еднострано ќе се раскине или неговото неисполнување ќе стане невозможно поради дејство на виша сила, па страната има право да бара

---

²⁴ Ibid, стр. 450.

²⁵ Ibid, стр. 450.

²⁶ Jakšić S., *Obligaciono pravo opšti dio*, Sarajevo, 1960, стр. 370.

²⁷ Ibid, стр. 370.